

Vallbyleden, Västerås

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Fornlämning Västerås 636:5, färdväg
Del av Västerås 4:86
Västerås socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Maud Emanuelsson

Vallbyleden, Västerås

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Fornlämning Västerås 636:5, färdväg
Del av Västerås 4:86
Västerås socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Maud Emanuelsson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2017

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 731433 och 731480.

ISBN 978-91-7453-657-7

Tryck: JustNu, Västerås 2017

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Ärendet	6
Syfte och målgrupp	6
Utredningens förutsättningar	6
Metod och genomförande	7
Natur- och kulturmiljö	7
Utredningsresultat	8
Utvärdering	9
Referenser	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Kart- och arkivmaterial	11
Muntliga uppgifter	11
Litteratur	11
Bilagor	12
Bilaga 1. Schakttabell	12

Figur 1. Platsen för utredningen är markerad med en svart ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län genomfört en arkeologisk utredning inom ett cirka 5 000 m² stort område i stadsdelen Vallby, Västerås. Ytan var en del av ett större område där Västerås kommun provade förutsättningarna för att bygga bostäder.

Utredningsområdet ligger i fornlämningsrik miljö med flera arkeologiskt undersökta boplatser från äldre järnålder. Närmast belägna boplatser låg direkt söder om utredningsområdet. Denna undersöktes 1991 tillsammans med en gravhög. Delvis inom utredningsområdet löpte en färdväg, Västerås 636:5.

Syftet med utredningen var att klargöra om fler fornlämningar fanns som inte var kända sedan tidigare. Utredningen bestod av två delar. Den första etappen innebar kart- och arkivstudier samt fältinventering. Den andra etappen bestod av utredningsgrävning med maskin. Samtliga schakt lades igen efter dokumentation.

Färdvägen återfanns inte och inget av antikvariskt intresse framkom.

Figur 2. Miljöbild över den centrala delen av utredningsområdet. Foto från väster av Maud Emanuelsson.

Bakgrund

Ärendet

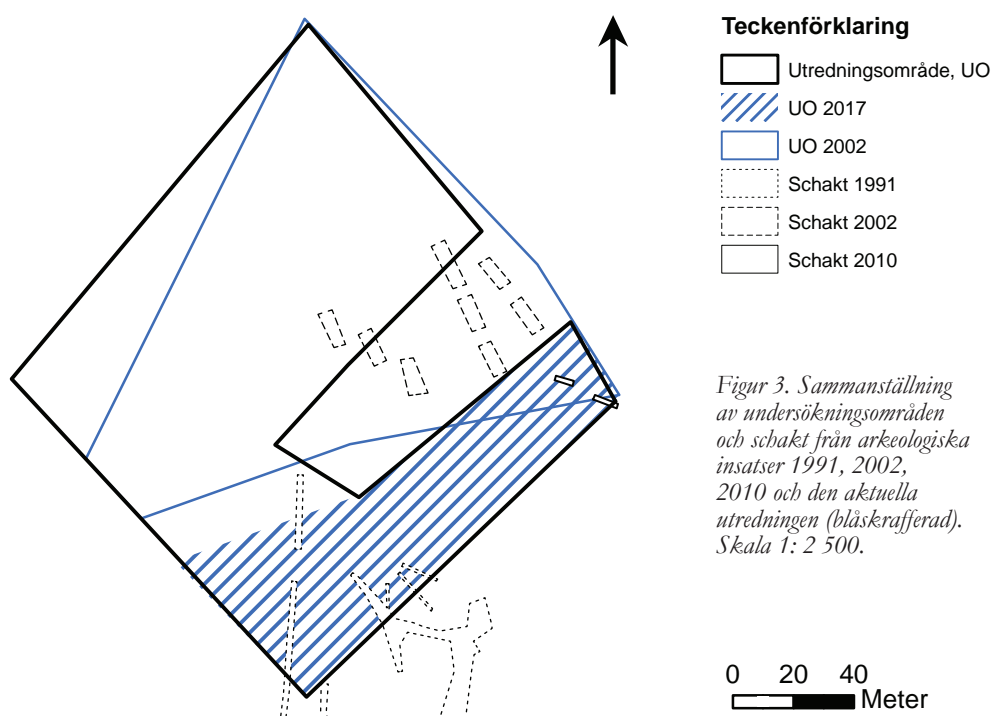
Västerås kommun undersöker möjligheten att etablera bostäder vid Vallbyleden i höjd med Vedbobacken i Västerås. Utredningsområdet ligger i närheten av flera kända lämningar varför Länsstyrelsen i Västmanlands län beslutade om en arkeologisk utredning (dnr 431-5456-2016). Initiativtagare och kostnadsansvarig var Västerås kommun, Fastighetskontoret.

Syfte och målgrupp

Det övergripande syftet med utredningen var att ge länsstyrelsen beslutsunderlag inför en tillståndsprövning om ingrepp i fornlämning. Utredningen skulle därför konstatera om det inom det berörda området fanns fornlämningar som inte var kända.

Utredningens förutsättningar

Utredningsområdet uppgick ursprungligen till cirka 19 500 m². Merparten av området har tidigare omfattats av två arkeologiska förundersökningar och en antikvarisk kontroll där inga fornlämningar kunde påvisas (Wilson 1991; Svensson & Ählström 2002; Ählström 2010). Den västra delen är också vattensjuk. Enligt äldre kartor tangerar området en före detta våtmark, Igelsmyran. Att området var vattensjukt och sankt kunde grävmaskinisten bekräfta då han vid 2000-talets början grävde ner optokabel/bredband genom utredningsområdet (Jan Frölander, muntlig uppgift). En yta på endast cirka 5 000 m² blev därför aktuell för utredning (figur 3). Utredningen skulle genomföras med hög ambitionsnivå. Ingen avverkning eller gallring av träd föregick.

Metod och genomförande

Etapp 1 bestod av kart- och arkivstudier samt fältinventering. Kart- och arkivstudierna omfattade en genomgång av de digitalt tillgängliga kartorna på Lantmäteriets hemsida samt en studie av FMIS och de närbelägna lämningarna. Kartorna studerades utifrån markanvändning och förekomst av bebyggelse.

Etapp 2 bestod av utredningsgrävning med maskin. Minst tre procent av utredningsytan skulle undersökas. Kart- och arkivstudien visade att det skulle kunna finnas förhistoriska boplatslämningar och/eller gravar samt efterreformatoriska bebyggelselämningar. Vid inventeringen identifierades den sydöstra delen av utredningsområdet som möjlig plats för gravar varför fler och större schakt grävdes där. I övrigt fördelades schakten jämnt över utredningsområdet där det topografiskt var möjligt (figur 8). En yta i nordost var inte tillgänglig för maskin. Schakten lades igen efter avslutat fältarbete.

Schakten var mellan 4 och 10 meter långa samt 1,5 (en skopbredd) och upp till 9 meter breda. Schaktdjupet varierade mellan 0,25 och 0,6 meter. I skogspartiet rensades schakten med handredskap. Schakt och topografiska element mättes in med handhållen GPS och redigerades i ArcMap. Utredningsområdet och arbetets fortskridande dokumenterades med digitala fotografier.

Natur- och kulturmiljö

Utredningsområdet är beläget på östra sidan av Vallbyleden och söder om Vallbygatan. I öster angränsar Vallby villaområde och i söder vidtar träd- och buskbevuxen moränbacke. Väster om Vallbyleden dominerar skidbacken Vedbobacken.

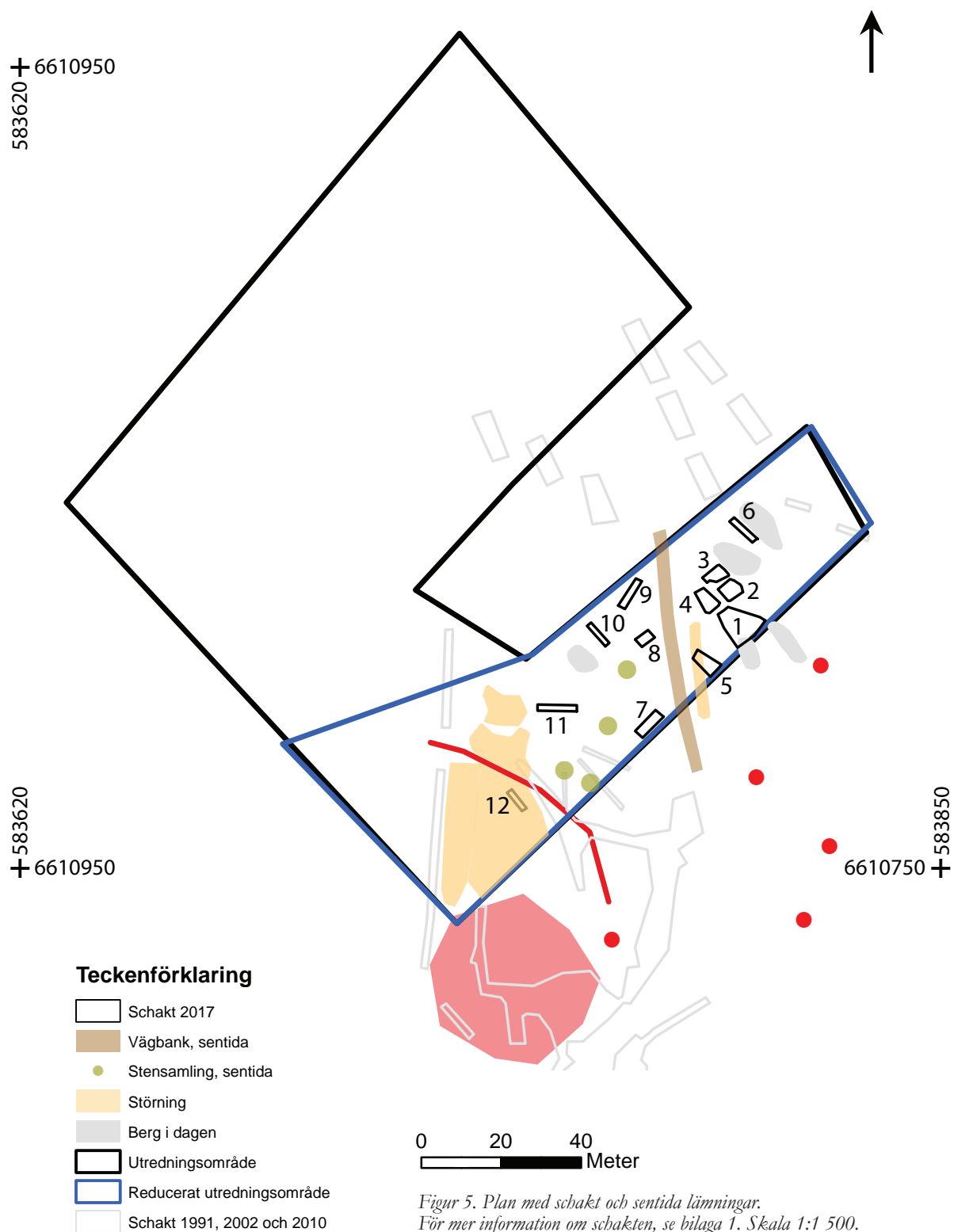
Inom utredningsområdet ligger färdväg Västerås 636:5. I direkt anslutning till utredningsområdets sydöstra gräns har boplatslämningar (Västerås 636:6) samt en hög (636:1) för- och slutundersökts 1991. Boplatslämningarna daterades till romersk järnålder–folkvandringstid. Högen beskrevs som skadad och bestående av en naturlig moränförhöjning med recent nedgrävning (Wilson 1991). Intill dessa undersökta och borttagna lämningar finns en stensättning (636:2), en hög (636:3) och en skålgropslokal (636:4) samt en lägenhetsbebyggelse efter ett soldattorp (962:1). Inom en radie av 300 meter finns boplatserna 637:2, 672:2 och 1038:1.

Figur 4. Lämningar registrerade i FMIS och nämnda i texten har markerats med RAÄ-nummer. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Utredningsresultat

Inget av antikvariskt intresse framkom i de elva schakt som grävdes. Färdväg Västerås 636:5 kunde inte iakttas. Den var antikvariskt bedömd som *övrig kulturhistorisk lämning* men har till FMIS rapporterats som lämning som bör utgå.

Enligt de tillgängliga historiska kartorna har soldattorpet ”Flygartorpet”/”Flygarbacken” varit beläget sydsydost om utredningsområdet. På häradsekonomiska kartan från 1905–11 och ekonomiska kartan från 1961 finns en tillfartsväg till torpet som löper genom utredningsområdet i nord–sydlig riktning. Den vägen är idag synlig som en vägbank med en väl upptrampad stig (figur 6–7).

Längs med delar av vägbanken låg upplagda stenar. Inom utredningsområdet fanns även fyra stensamlingar av sentida karaktär. I utredningsområdets södra del fanns störningar i form av upplagda massor, både jord och sprängsten. Enligt uppgift har platsen under sent 1990-tal använts som upplag och tipp av ett nationellt byggbolag.

Utvärdering

Den arkeologiska utredningen har genomförts i enlighet med undersökningsplanen.

Figur 6. Utsnitt ur Häradsekonomiska kartan från 1905–11 över torpet Flygarbacken med tillfartsväg.

Figur 7. Den sentida vägbanken. Foto från söder av Maud Emanuelsson.

Figur 8. Arbetsbild, schakt 4. Foto från öster av Maud Emanuelsson.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Geometrisk avmätning 1723, Skerike sn, Tibble nr 1–2.
Storskifte 1768, Skerike sn, Brottberga nr 1–3.
Häradsekonomisk karta 1905–11, Tillberga J112-83-22.
Ekonomisk karta 1961, Skerike j133-11-G2h63.

Muntliga uppgifter

Jan Frölander, grävmaskinist, 2017-08-25.

Litteratur

Svensson, C. & Ählström, J. 2002. *Brottberga hage. Boplatslämningar*. Förundersökning. RAÄ 639. Brottberga 6:1, 6:2, 6:3 och 6:25. Skerike socken. Västmanland. Västmanlands läns museum, kulturmiljöavdelningen rapport 2202:A23.

Wilson, L. 1991. Arkeologisk för- och slutundersökning. Västmanland. Skerike socken. Västerås kommun. Vallby. Fornlämning 116, 636, 637. Riksantikvarieämbetet, byrån för arkeologiska undersökningar.

Ählström, J. 2010. *En gång- och cykelväg i Norra Vallby, Västerås*. Antikvarisk kontroll. Fornlämning Västerås 636:1–6. Västerås 4:86. Västerås (f.d. Skerike) socken. Västerås kommun. Västmanland.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM16174
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-5456-2016, 2017-06-07
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
<i>Undersökningsperiod:</i>	22 och 25 augusti 2017
<i>Personal:</i>	Maud Emanuelsson (projektledare) Jan Ählström
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås (f.d. Skerike)
<i>Fastighet:</i>	Del av Västerås 4:86
<i>Fornlämning:</i>	Västerås 636:5, färdväg
<i>Fastighetskartan:</i>	66F 1IS Skerike
<i>Koordinater:</i>	X6610735/Y583730 (UO södra hörn)
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inget utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Undergrund	Anmärkning
1	10	3–9,7	0,2	Sandig morän, berg i dagen	
2	5	4,4	0,15–0,25	Sandig morän	
3	3,6–5,2	1,7–3,4	0,2–0,3	Sandig morän	
4	5	2,5–4,3	0,2–0,3	Sandig morän	
5	6,6	2,4–3,5	0,2–0,3	Sandig morän	
6	7,8	1,4	0,3	Sandig morän	
7	7,3	2,5	0,35	Sandig morän	
8	4	2,5	0,25–0,5	Lera	
9	8	1,4	0,4	Lera	
10	7	1,4	0,3	Lera	
11	10	1,4	0,25–0,35	Sandig morän	Kraftig sluttning
12	6	1,4	0,2–0,6	Lera och block	Tippmassor